

БЛОКИ КРАЇН «ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ» ТА ЇХ ЧИННИКИ РОСТУ

Розуміння того, що досягнення стабільних темпів економічного зростання є найважливішою проблемою різних регіонів і країн світу, прийшло після епохи криз, турбулентності та волатильності ринків. Політика жорсткої економії, дестимулювання попиту на окремих ринках не доводить свою ефективність. Саме знаходження інструментів і механізмів стимулювання економічного зростання є найзначнішим завданням урядів низки країн.

Численні дослідження доводять той факт, що на світову арену поступово виходять гравці, які мають зростаюче споживання і високий рівень ємності внутрішнього ринку, що робить їх все більш конкурентоспроможними порівняно з розвинутими країнами.

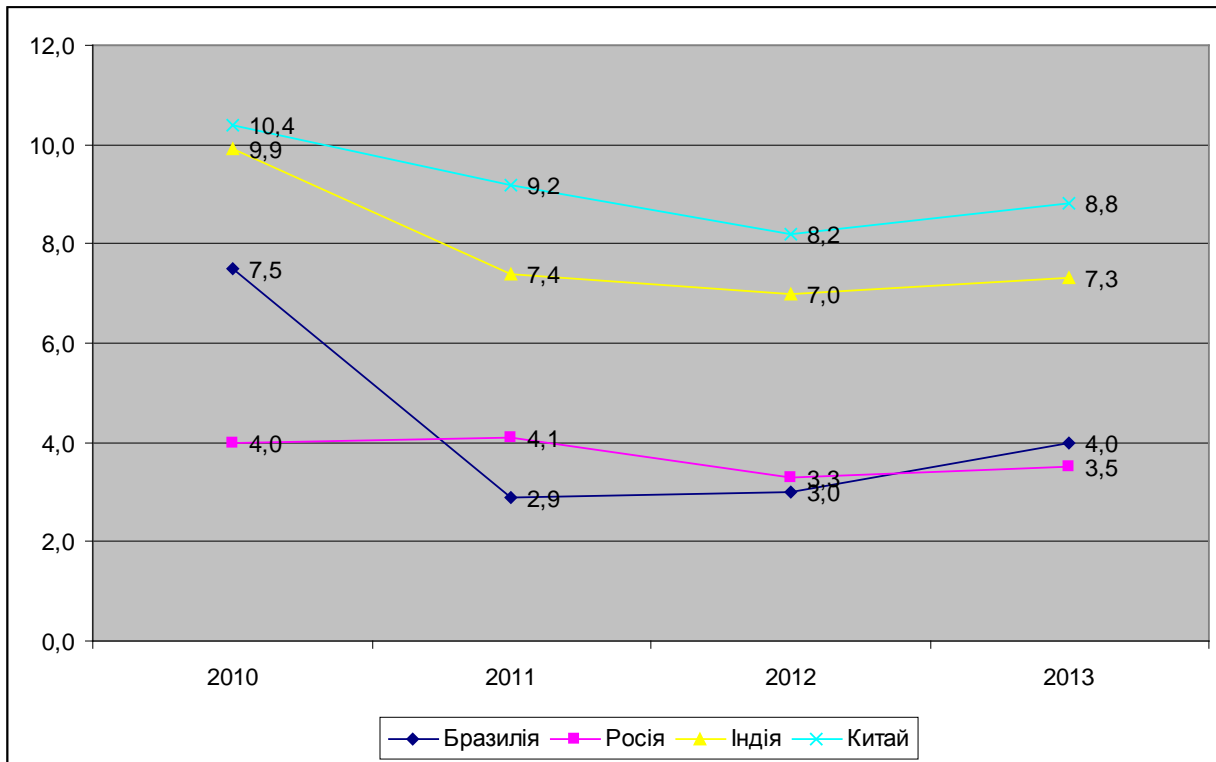
Питання визначення груп країн з високим потенціалом економічного зростання, які можуть становити потенційну конкуренцію «Великій сімці» (G7), знаходиться під пильною увагою різних міжнародних і вітчизняних аналітичних центрів і компаній. Законодавцем моди на сучасний поділ країн з наданням оригінальних назв їх угрупованням належить спеціалістам Goldman Sachs, які десятиріччя тому ввели в обіг назву БРІК (BRIC), а пізніше — NEXT11, VESTA, MINT тощо. Водночас, критерієм виокремлення груп країн з високим потенціалом економічного зростання є як макроекономічні показники, так і соціально-політичні чинники.

Отже, метою та завданнями підготовки публікації є виділення факторів економічного зростання в країнах з ринком, що формується, що об'єднані в нові економічні блоки.

Як зазначено у Бюлетені основних прогнозів ПРМЕ «Перспективи розвитку світової економіки»: «У країнах з ринком, що формується, та країнах, що розвиваються, політика найближчим часом має орієнтуватися на заходи, що пов'язані з врахуванням тенденції щодо уповільнення темпів зростання внутрішньої економіки та зниження зовнішнього попиту з боку країн з розвинутою економікою» [1].

Погляд на сучасну фінансову мапу дає можливість оцінити нових гравців, які поділені на кілька груп. Найпотужніша серед тих, хто може протистояти так званим розвиненим економікам, — це БРІК (Бразилія, Росія, Індія, Китай). Ця назва була дана Джимом О-Нейлом (Jim O'Neill), який пізніше виділив і друге потужне міжнародне формування, якому дав назву Next-11 (або N11).

У передкризовому 2007 р., за даними World Economic Outlook, економічне зростання Бразилії досягало величини 4.4%, Росії — 7.0%, Індії — 8.9% і Китаю — 11.5%. Порівняймо темпи зростання з даними по розвиненим економікам за цей же період: США — 1.9%, Франція — 2.3%, Японія — 2.4%, Німеччина — 3.3%, Велика Британія — 3.5%. Отже, темпи зростання ВВП у деяких країнах у 2-4 рази перевищували темпи зростання країн з високим рівнем доходів на душу населення. За даними 2011 р. спостерігалась відповідно економічне зростання на відмітці Бразилія — 2.9%, Росія — 4.1%, Індія — 7.4% та Китай — 9.2%, і ця тенденція закріпилась і в прогнозі, що дала організація, на 2012 та 2013 рр. (рис. 1).

Примітка: 1. Складено автором за [2].

2. Дані за 2012 р. та 2013 р. прогнозні (без врахування змін у прогноз, які були внесені організацією у вересні 2011 р.)

Рис.1. Темпи економічного зростання країн БРІК

Як видно з представлених графіків, у 2011 році наявне уповільнення темпів економічного зростання країн БРІК порівняно з 2010 р. Однак прогноз World Economic Outlook зберігає рівень зростання на досить високій відмітці, особливо в Китаю та Індії.

Аналізуючи основні чинники, що привели до таких темпів економічного зростання зазначених країн, можна виділити такі:

- збільшення обсягів приватного і державного споживання та інвестицій;
- зростання зовнішнього попиту на продукцію, що виробляється країнами групи (зокрема, попиту на уран, що виробляється в Бразилії; попиту на нафту і газ, що задовольняє Росія; попиту на дешеві товари, що поширює Індія та Китай);
- стабілізація політичної ситуації та прийняття курсу на реалізацію стратегічних економічних перетворень;
- створення сприятливого середовища для розвитку промисловості та внутрішнього ринку.

Усі країни групи прийняли курс на введення суттєвих фінансових преференцій для стимулювання інновацій [3].

Більшість з цих країн прийняли програми соціально-економічного розвитку, які не тільки декларують інноваційний напрям розвитку економіки, а й запроваджують дієві механізми та інструменти для вирішення низки суто національних проблем. Зокрема, в травні 2008 р. уряд Бразилії оголосив про нові податкові пільги для стимулювання промислового розвитку. Вони включають податкові пільги для інвестицій, проведення наукових досліджень та стимулювання експорту. Сума виділених коштів становила 7,9 млрд євро з терміном їх освоєння до 2011 р. Також Національний банк економічного та соціального розвитку (National Bank for Economic

and Social Development (BNDES) забезпечує фінансування інноваційних проектів в промисловому секторі та сфері послуг на суму до 78 млрд євро. Проекти реалізовуватимуться за 25 галузями та сферами, у тому числі, в малому бізнесі. Цікаво, що початковий план перетворень, який було прийнято в 2004 р., включав лише чотири пріоритетні галузі. Ще однією особливістю сучасного етапу макрорегулювання в Бразилії є націленість на поживлення наукових досліджень в приватному секторі, збільшення кількості експортерів серед підприємств малого та середнього бізнесу [3, с.19].

У Росії Концепція довгострокового соціально-економічного розвитку Російської Федерації на період до 2020 р., що була затверджена 17 листопада 2008 р. № 1662-р., спрямована на інноваційність та економічну диверсифікацію, відхід від орієнтації на продаж енергетичних ресурсів. Характерним є використання сценарного підходу, який описує три варіанти розгортання подій (табл.1).

Табл.1

Основні характеристики сценаріїв економічного розвитку Російської Федерації на період до 2020 р.

	Інерційний	Енерго-сировинний	Інноваційний
Інфраструктурні обмеження	Не долаються	Подолання енергетичних бар'єрів росту та обмежень, пов'язаних з транспортною інфраструктурою	
Конкурентні переваги	Втрата цінових переваг	Втрата цінових переваг Використовується потенціал нафтогазового сектору й транзитний	Зростання технологічної конкурентоспроможності та зниження енергоємності
Зміна структури економіки	Збереження домінування сировинного сектора Випереджаюче зростання імпорту	Закріплення домінування сировинного сектора Розвиток енергоємних виробництв Зростання імпорту товарів і технологій	Диверсифікація економіки Зростання частки високотехнологічних галузей та економіки знань
Соціальний розвиток	Стагнація соціальної сфери Збереження високого рівня диференціації по доходах Частка середнього класу менше третини	Часткова модернізація соціальної сфери Посилення диференціації за доходами, низька доступність соціальних послуг Частка середнього класу менше половини	Зростання інвестицій в людину і НДПКР Зниження диференціації Частка середнього класу більше половини населення

	Інерційний	Енерго-сировинний	Інноваційний
Регіональний аспект	Збереження регіональної диференціації	Зростання регіональної нерівності при формуванні нових енерго-сировинних кластерів на Уралі, у Східному Сибіру і на Дальньому Сході	Скорочення регіональної нерівності Формування нових центрів інноваційного розвитку, у т.ч. в Поволжя, на Уралі та в Сибіру
Місце в світовій економіці	Залежність від імпорту товарів та технологій Периферійна економіка	Посилення залежності від кон'юнктури сировинних ринків та імпорту товарів і технологій. Енергетична супердержава. Розвиток переважно двосторонніх відносин і дистанціювання від глибоких форм інтеграції	Спеціалізація на ринках високотехнологічної продукції Реалізація потенціалу багатосторонньої інтеграції та створення сильного євразійського регіонального об'єднання

Примітка: переведено автором за [4].

Уряд Індії вирішує проблеми, пов'язані передусім з зайнятістю населення. Зокрема, Національний акт гарантування зайнятості сільського населення передбачає надання роботи будь-якому домогосподарству, що розташовано в сільській місцевості протягом не менше 100 днів на рік. Передбачено також стимулювання сукупного попиту шляхом зниження рівня безробіття в містах країни, а також шляхом розвитку інфраструктури [3, с.47].

Китай з політикою «побудови соціалізму з національними особливостями» робить ставку передусім на розвитку експорту та загального обмеження потоків інвестицій з фокусуванням уваги на якісне їх витрачання.

Отже, країни BRIC поступово формують економіку, яка набирає обертів щодо зростання на основі створення потужного промислового потенціалу та ємного ринку попиту. Всі зазначені країни характеризує досить незалежний характер політичних перетворень, навіть радикалізм. Не дивно, що у грудні 2010 року країни БРІК вирішили зміцнити свої позиції за рахунок нового члена. До «клубу» офіційно запросили Південноафриканську Республіку. 18 лютого 2011 р. ПАР офіційно приєдналася до клубу чотирьох країн. А згодом, 14—15 квітня в Китаї в місті Санья на острові Хайнань відбувся черговий саміт організації під новою назвою БРІКС (BRICS, S — від South Africa); уперше — у форматі «п'ятірки», під девізом «Широке бачення — спільне процвітання» [5].

Інша група країн належить до великих послідовників BRIC та потенційних суперників «Великої сімки» — група «NEXT11». Назва N11 була введена у науковий

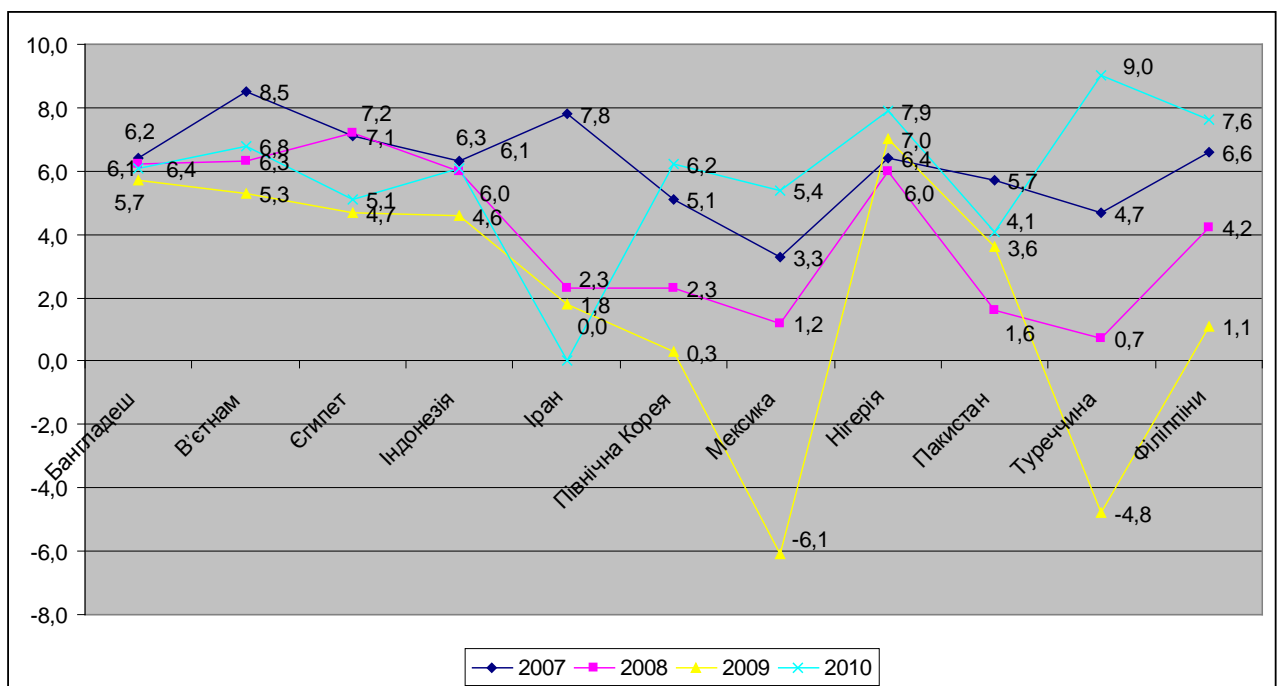
обіг у 2005 р. Goldman Sachs і включає такі країни, як Бангладеш, Єгипет, Індонезію, Іран, Північну Корею, Мексику, Нігерію, Пакистан, Філіппіни, Туреччину та В'єтнам.

Зазначимо, що ця група є вкрай неоднорідною за географічними, політичними, релігійними та геоекономічними чинниками. Водночас, з точки зору нашого дослідження, нам цікаво, які основні характеристики мало економічне зростання у цих країнах, що дозволило їх об'єднати в одну групу.

За поділом ці країни належать до країн з ринком, що формується. Вони мають значний потенціал промислового зростання та великий, ємний ринок праці, який представлено переважено молоддю. За період 2007-2010 рр., за даними Світового банку, щорічні темпи приросту населення становили в Нігерії 2,5%, в Єгипті та Пакистані — 1.8%, Туреччині та Мексиці — 1.2-1.3%, Бангладеш та В'єтнамі — 1.1%. Найнижчі темпи приросту спостерігались в Північній Кореї — 0.3%. Для порівняння — темпи приросту населення в США становили в середньому 0,9%, а в Україні середнє скорочення населення (від'ємний приріст) сягало величини 0.5-0.4%.

У N11 швидке зростання населення супроводжувалось одночасним значним зростанням промислового виробництва, розвитком бізнес активності та відповідним збільшенням споживчого ринку. Характерним є той факт, що постійно зростали і доходи населення. Спостерігається також значне відкриття торгових ринків, особливо у В'єтнамі, Єгипті та Туреччині.

Внесок N-11 в глобальну економіку та торгівлі постійно зростає. Лише В'єтнам дає показники економічного зростання на рівні, що може бути порівняний з країнами БРІК, більшість країн з групи демонструють рівень зростання 5% та вище. Вважається, що до 2050 р. N-11 може досягти рівня 2/3 від обсягу ВВП «Великої сімки» до 2050 р. [6 с.2-4].

Примітка: Складено автором за GDP growth (annual %)/ World bank Databank [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG>

Рис.2. Темпи зростання ВВП країн групи Next-11 в 2007-2010 рр.

На рисунку представлено динаміку зростання ВВП у 2007-2010 рр. Зазначимо, що найбільш стабільні темпи зростання спостерігаються у найбільш бідніших країнах групи — в Бангладеш та Нігерії, частково — в Пакистані, тоді як Північна Корея, Туреччина

та Мексика демонструють високий рівень волатильності щодо темпів зростання ВВП. Причому, спеціалісти Goldman Sachs вважають, що низка країн групи, зокрема Мексика, Корея, можливо, Туреччина, можуть наздогнати провідні країни G7 вже у найближчі пару десятиріч.

Кожна з країн має як свої національні особливості, та і вузькі місця чинників економічного зростання. Південна Корея має незаперечні переваги у людському капіталі та високих технологіях, проте окремих удосконалень очікує політична сфера та фіскальні механізми. Мексика страждає від барку запровадження високих технологій та достатнього рівня відкритості економіки та залежності від надходження інвестицій [6, с.12] Інші країни групи мають ті чи інші вади, які їм треба долати, змінюючи економічну політику та механізми їх реалізації.

Зазначимо, що аналітиками виділено інші групи, одна з яких отримала назву MINT і включає Мексику, Індонезію, Нігерію та Туреччину. Крім того, виділяють VISTA (В'єтнам, Індонезія, Південна Африка, Туреччина та Аргентина) і CIVETS (Колумбія, Індонезія, В'єтнам, Єгипет, Туреччина, Північна Африка. Як видно, із наведеного переліку країн, частина з них входить у кілька угруповань, зокрема, йдеться про Туреччину, Індонезію, В'єтнам, ПАР. Водночас, Україна, на жаль, стоїть осторонь усіх формувань.

Отже, найвагомішими чинниками економічного зростання в нових блоках країн є емний внутрішній ринок, націленість на збільшення індустриального потенціалу за рахунок інноваційної складової та вирішення демографічних проблем з послідовною політикою підвищення рівня доходів населення. Стосовно України, то досягнення нею значимих позицій на економічній світогосподарській мапі можливо лише за умов вирішення завдання підтримки високого рівня внутрішнього попиту та розвитку промислового виробництва на інноваційній основі.

Література

1. Перспективи розвитку світової економіки // Бюлетень основних прогнозів ПРМЕ. —/2012. — 24 січня. — С. 1.
2. Overview of the *World Economic Outlook Projections*. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/weo/2012/update/01/index.htm>
3. *Jayati Ghosh, Peter Havlik, Marcos P. Ribeiro and Waltraut Urban Models of BRICs' Economic Development and Challenges for EU Competitiveness* //WIIW Research Report — 2009. — December. — No.359. — 85 pp.
4. Концепция долгосрочного социально-экономического развития Российской Федерации —[Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.economy.gov.ru/minec/press/doc1217949648141>
5. Загоруйко Ю. «Економіка зростання» змінюють картину світу. Україна поки що за кадром// Дзеркало тижня. Україна. — №15. —2011. — 22 квітня.
6. Dominic Wilson, Anna Stupnytska The N-11: More Than an Acronym //Global Economics Paper. — No: 153. — Goldman Sachs. — 2007. — March 28th. — 24 pp.